

ГАНУЩАК Т. В.

к. е. н., доцент

Київський університет ринкових відносин

ВПЛИВ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ НА АКТИВІЗАЦІЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню наукових підходів до визначення поняття «податки». Запропоновано власне визначення економічної категорії «податки». Класифіковано податкові інструменти стимулювання інвестиційної діяльності. Проаналізовано податкові надходження до державного бюджету за останні роки. Відслідковано динаміку податку на прибуток підприємств капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. Встановлено залежність зміни капітальних інвестицій від зміни надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету. Визначено місце податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб у Зведеному та державному бюджетах України. Запропоновано напрями посилення стимулюючого впливу прямого оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні. Визначено інвестиційну привабливість України.

Ключові слова: податки, прямі податки, капітальні інвестиції, інвестиційна діяльність, ставка податку, податкові пільги, податкова амортизація, податкові інструменти, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб.

ГАНУЩАК Т. В.

к. э. н., доцент

Киевский университет рыночных отношений

ВЛИЯНИЕ ПРЯМЫХ НАЛОГОВ НА АКТИВИЗАЦИЮ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию научных подходов к определению понятия «налоги». Предложено собственное определение экономической категории «налоги». Классифицированы налоговые инструменты стимулирования инвестиционной деятельности. Проанализированы налоговые поступления в государственный бюджет за последние годы. Отслежена динамика налога на прибыль предприятий капитальных инвестиций и прямых иностранных инвестиций. Установлена зависимость изменения капитальных инвестиций от изменения поступлений налога на прибыль предприятий в государственный бюджет. Определено место налога на прибыль предприятий и налога из доходов физических лиц в сводном и государственном бюджетах Украины. Предложены направления усиления стимулирующего влияния прямого налогообложения на активизацию инвестиционной деятельности в Украине. Определена инвестиционная привлекательность Украины.

Ключевые слова: налоги, прямые налоги, капитальные инвестиции, инвестиционная деятельность, ставка налога, налоговые льготы, налоговая амортизация, налоговые инструменты, налог на прибыль предприятий, налог на доходы физических лиц.

GANUSHCHAK T. V.

candidate of economical sciences, associate professor

Kyiv University of Market Relations

THE IMPACT OF THE DIRECT TAXES ON ACTIVATION OF INVESTMENT ACTIVITY IN UKRAINE

The article tackles the research of the scientific approaches as to the notion «taxes». There have been introduced a personal definition of the economic category «taxes» as well as classified the tax tools to encourage the investing activity. Also there have been analyzed the income to the state budget during the recent years. There have been traced the dynamics of taxes on enterprise capital investment profit and direct foreign investments. The author identified the reliance of the change of the capital investments from the change of the profit taxes of the enterprise to the state budget. A special attention has been given to the enterprise profit taxes and the taxes of the incomes of a person in consolidated and the state budgets of Ukraine. The author offers the ways to facilitate the influence of the direct taxation to encourage the investing activity in Ukraine. There have been outlined the investment attraction in Ukraine.

Keywords: tax, direct taxes, capital investments, investment activity, rate of tax, tax deductions, tax depreciation, tax tools, tax on profit of the enterprise, tax on personal income.

Постановка проблеми. В умовах фінансово-економічної кризи, зумовленої численними факторами: військово-політичною ситуацією, корупцією, інфляційними процесами, фактами безгосподарності, розбалансованістю економіки, утриманням низки нерентабельних підприємств, – відбулось зниження інвестиційної привабливості нашої країни. Кризова ситуація сьогодні дає можливість докорінно змінити направленість в економіці нашої країни, а від так, і в інвестиційній діяльності. На сьогоднішній день Україна обрала безповоротний напрямок розвитку спрямований до євроінтеграції. Тому, виникає проблема розвитку України до міжнародних стандартів, гармонізація податкового законодавства до вимог Європейського Союзу. Особливо ці процеси мають бути спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості країни. На сьогоднішній день відсутній єдиний механізм прямого оподаткування та єдиний напрямок посилення стимулюючого впливу прямого оподаткування на інвестиційну активність країни. Також відсутній єдиний дієвий механізм справляння прямих податків до бюджету. Державна інвестиційна політика, дія на неї прямого оподаткування суттєво впливають на стан розвитку економіки України і на всі сфери суспільного життя населення. Тому, усвідомлення невідкладних і в край важливих проблем розвитку інвестування в країні, зниження прямих податків є визначальним чинником у забезпеченні ефективного здійснення інвестиційної діяльності в державі. Саме тому є актуальним вплив прямого оподаткування на інвестиційну активність суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням прямих податків та їх впливу на активізацію інвестиційної активності займалися багато вчених, а саме: О.Д. Василик, А.І. Крисоватий, О.О. Мискіна, О.С. Пирожок, А.М. Соколовська, А.С. Філенко.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. На сьогоднішній день немає єдиної точки зору щодо визначення дефініції «податки», напрямів посилення стимулюючого впливу прямих податків на активізацію інвестиційної діяльності.

Формування цілей статті:

- визначити підходи щодо економічної категорії «податки» та запропонувати власну дефініцію;
- класифікувати податкові інструменти стимулювання інвестиційної діяльності;
- проаналізувати податкові надходження до державного бюджету за останні роки;
- відслідкувати динаміку податку на прибуток підприємств та капітальних інвестицій за джерелами фінансування;
- встановити залежність зміни капітальних інвестицій від зміни надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету;
- визначити інвестиційну привабливість України;
- запропонувати напрями посилення стимулюючого впливу прямого оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні.

Результати дослідження. Існують різні точки зору щодо трактування економічної категорії «податки».

На думку Василика О.Д., податки – це встановлені вищим органом державної законодавчої влади обов'язкові платежі, що сплачують фізичні і юридичні особи у бюджет у розмірах і в терміни, передбачені законом [1, с.118].

За тлумаченням економічного словника, податки – це обов'язкові платежі в державний або місцеві бюджети, які вносять окремі особи, підприємства, організації, установи, фірми. Податки поділяють на 1) прямі (встановлюються безпосередньо на дохід, майно, заробітну плату фізичних осіб); 2) непрямі (податки на товари і послуги, що виплачуються в ціні товару або включені в тариф) [2, с.411-412].

Відповідно до податкового кодексу України податком є обов'язків, безумовний платіж до бюджету, що справляється з платників податку. [3]

На думку автора, податки – це обов'язкові, безповоротні платежі до бюджету, які

справляються з фізичних та юридичних осіб, не мають цільового направлення і забезпечують фіскальну функцію держави.

В даному випадку нас цікавлять лише прямі податки та їх вплив на інвестиційну діяльність бізнесу.

Прямі податки – це податки, що стягуються в результаті придбання й акумуляції матеріальних благ, які залежать від доходу майна і платниками яких є безпосередньо є власники цих доходів або майна (податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухомість, податок з власників транспортних засобів). Прямі податки майже не впливають на ціни, але зменшують доходи платників, тим самим впливаючи на об’єми інвестиційного і споживчого попиту [4, с.68].

На сьогоднішній день дуже гостро стоїть питання впливу прямих податків на інвестиційну діяльність. Розміри інвестицій в основний капітал в останні роки не забезпечують навіть потреб простого відтворення [5, с.8].

Податковий інструментарій стимулювання інвестиційної діяльності можна згрупувати в два блоки: основні та додаткові (рис. 1).

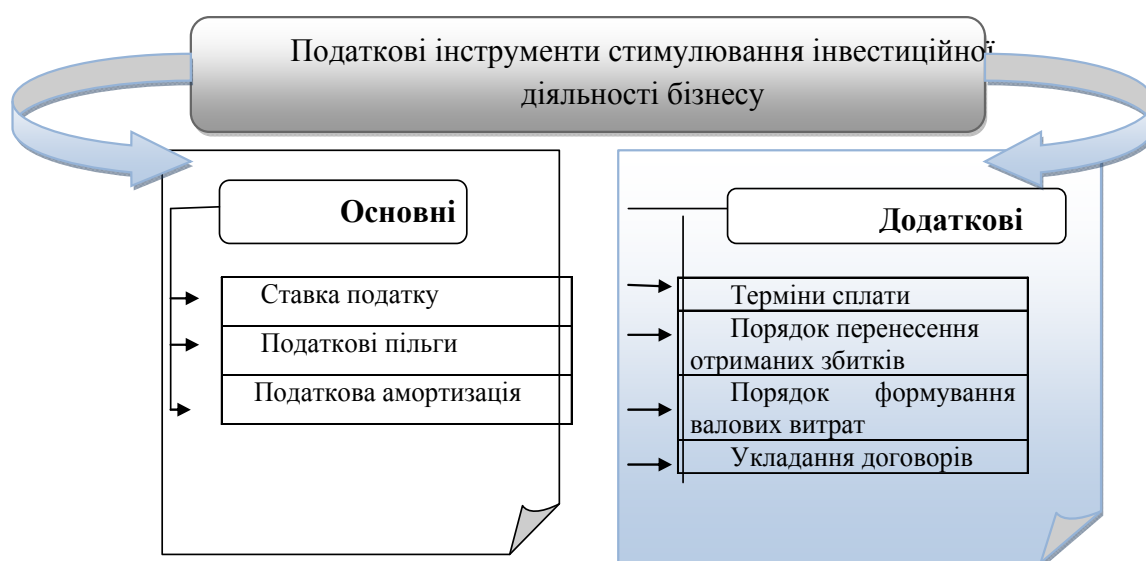

Рис. 1. Класифікація податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності

Ставка податку є основним із інструментів впливу податку на прибуток підприємств на інвестиційні процеси. Вона показує, яку частину прибутку (у %) необхідно вилучати на користь бюджету (державного, місцевого), оскільки ставка податку «...не призводить до викривлення ринкового розподілу ресурсів, стимулює зростання підприємницької ініціативи, заощаджень та інвестицій» [6, с.323].

Таблиця 1

Податкові надходження до державного бюджету, млн грн.

Доходи	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Податкові надходження	261 604, 99	274 715, 19	262 777, 05	356 957,7
податок на доходи фізичних осіб	6 159, 46	7 026, 37	7 565, 037	12 645, 8
податок на прибуток підприємств	54 739, 44	55 349, 75	54 318, 42	39 941,9

Джерело: складено автором на основі даних [7]

Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету в січні-грудні 2014 року з прямих податків становив податок на прибуток підприємств – 39805,9 млн грн, що на 14444,0 млн грн, або на 26,6 відсотка, менше за аналогічний період минулого року.

Таблиця 2

Місце податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб у зведеному та державному бюджетах України за січень-вересень 2012–2014 рр., %

Доходи	Зведений бюджет			Державний бюджет		
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Податкові надходження	82,9	80,5	78,3	82,1	78,5	75,9
Податок на доходи фізичних осіб	15,5	16,1	15,8	2,1	2,2	2,7
Податок на прибуток підприємств	12,5	13,1	10,0	16,1	16,9	12,8

Джерело: складено автором на основі даних [8]

Відповідно до наведеної таблиці 2 можна сказати, що податкові надходження зведеного бюджету в 2013 році у порівнянні з 2012 роком скоротилися на 2,4 %, а в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротилися на 2,2 %. Податкові надходження державного бюджету в 2013 році у порівнянні з 2012 роком скоротилися на 3,6 %, а в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротилися на 2,6 %.

Податок на доходи фізичних осіб у структурі зведеного бюджету в 2013 році у порівнянні з 2012 роком зріс на 0,6 %, а в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротився на 0,3. Податок на доходи фізичних осіб в 2013 році у порівнянні з 2012 роком зріс на 0,1 %, в 2014 році у порівнянні з 2013 роком зріс на 0,5 %.

Податок на прибуток підприємств в зведеному бюджеті України в 2013 році у порівнянні з 2012 роком зріс на 0,6 %, а в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротився на 3,1 %. Цей самий податок в державному бюджеті в 2013 році у порівнянні з 2012 роком зріс на 0,8 %, в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротився на 4,1 %.

У січні-вересні 2014 року до державного бюджету надійшло 196,9 млрд грн податкових надходжень, що на 0,5 млрд грн, або на 0,3 %, більше відповідного періоду.

До державного бюджету надійшло 33,1 млрд грн податку на прибуток підприємств, що на 21,6 % менше попереднього року. Таке зменшення було прогнозованим і пов'язаним з авансовою сплатою податку з огляду на результати попереднього року.

Таблиця 3

Місце податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб та плати за землю у зведеному бюджеті України за січень 2014, 2015 років

Показники	Факт, млн грн.		Темпи росту у порівнянні з відповідними періодами минулого року, %
	2014 рік	2015 рік	
Доходи	32 558,7	28 724,3	88,2
Податок на доходи фізичних осіб	5 043,7	5 832,9	115,6
Податок на прибуток підприємств	3 677,7	2 208,1	60,0
Плата за землю	969,6	822,5	84,8

Джерело: складено автором на основі даних [9]

Відповідно до наведеної таблиці 3 можна побачити, що доходи фізичних осіб у

зведеному бюджеті України скоротилися на 11,8%, податок на доходи фізичних осіб у зведеному бюджеті України станом на січень 2015 року у порівнянні з січнем 2014 року зріс на 15,6 %, податок на прибуток підприємств станом на цей самий період у зведеному бюджеті України зріс на 40,0 %, плата за землю скоротилася на 15,2 %.

Таблиця 4

Динаміка податку на прибуток підприємств та капітальних інвестицій за джерелами фінансування за 2010–2014 роки, млн грн.

Показник	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Податок на прибуток підприємств в державному бюджеті	39969,2	54739,4	55349	54318,4	39941,4
Капітальні інвестиції за джерелами фінансування	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9

Джерело: складено автором на основі даних [7, 9]

Відповідно до наведеної таблиці 4 можна сказати, що податок на прибуток підприємств в державному бюджеті в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротився на 14 377 млн грн, а у порівнянні з 2010 роком – на 27,8 млн грн. Капітальні інвестиції в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротилися на 30453,5 млн грн, а в 2014 році у порівнянні з 2010 роком збільшення було на 38 844,4 млн грн.

Основним з показників зростання надходження податку на прибуток підприємств до бюджету від малого та середнього бізнесу та стимулом виходу з тіньової економіки є «спрощена система оподаткування, адже вона дає змогу знизити корупційний чинник, вплив якого у повній мірі зазнають підприємства-платники податків за загальною системою оподаткування» [10, с.80].

Таблиця 5

Динаміка податку на прибуток підприємств, капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій за 2010–2014 роки, млн грн.

Показник	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Податок на прибуток підприємств в державному бюджеті	39969,2	54739,4	55349	54318,4	39941,4
Капітальні інвестиції за видами активів	189060,6	259932,3	263727,7	247891,6	204061,7
Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності	189060,6	259932,3	293691,9	267728,0	204061,7
Капітальні інвестиції за джерелами фінансування	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9
Прямі іноземні інвестиції	52 021	57 985	66 304	75 034	78 888

Джерело: складено автором на основі даних [11]

Враховуючи дані таблиці 5, можна сказати, що податок на прибуток підприємств в

державному бюджеті в 2014 році у порівнянні з 2013 роком скоротився на 14 377 млн грн, а у 2010 році – на 27,8 млн грн. Прямі іноземні інвестиції в 2014 році у порівнянні з 2010 роком зросли на 26 867 млн грн.

Рис. 2. Залежність податку на прибуток підприємств та капітальних інвестицій за 2010–2014 рр., млн грн. (джерело: розроблено автором на основі даних [11])

Відповідно до наведеного рис. 2 визначено, що існує пряма залежність зміни капітальних інвестицій від зміни надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету.

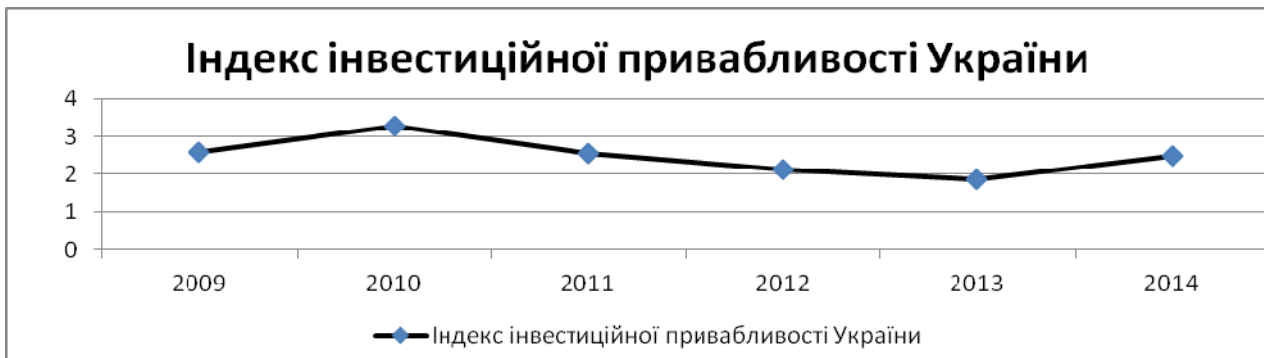

Рис. 3. Індекс інвестиційної привабливості (джерело: зроблено автором на основі даних [12])

Інвестиційна привабливість України відповідно до рис. 2 в 2014 році за індексом інвестиційної привабливості на 0,07 нижча за 2010 рік.

Можемо спостерігати, що інвестиційна привабливість України значною мірою знижується. На це впливає багато факторів.

Так, Філенко А.С. вважає, що існує прямий вплив податкової політики на трансформаційні перетворення економіки України, а від так і підвищення її конкурентоздатності й інвестиційної привабливості. Надання податкових пільг може створювати перешкоди для розвитку конкурентного середовища внаслідок створення нерівних умов конкуренції [13, с. 48-49].

Висновки. Дослідивши вплив прямих податків на інвестиційну діяльність, можна сказати, що на сьогоднішній день фіскальна вага податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб у бюджетних доходах держави є приблизно однаковою. Існує пряма

залежність зміни капітальних інвестицій від зміни надходжень податку на прибуток підприємств до державного бюджету.

На думку автора, для посилення впливу оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності необхідно: визначити єдиний дієвий механізм стягнення прямих податків; адаптувати вітчизняне оподаткування до зарубіжного досвіду за допомогою податкових інструментів, таких як інвестиційна податкова пільга, податкова амортизація; застосування податкових пільг, в яких аналітичні розрахунки обґрунтовані; підвищення контролю за податковими пільгами, використання інвестиційного податкового кредиту; удосконалення методики розрахунку інвестиційної податкової знижки; підвищення податкової свідомості громадян країни, починаючи з школи; започаткування роз'яснювальної роботи серед учнів, студентів та працюючого населення.

Щодо збільшення надходження податків до бюджету держави, то на думку автора, необхідно стимулювати вихід з тіні більшості суб'єктів господарювання в державі. Необхідно скоротити кількість пільг, зменшити ставки основних прямих податків і відслідковувати дотримання пропорційності доходів до прибутків платників податків. Всі прямі податки мають стимулювати фізичних та юридичних осіб до податкової активності.

Таким чином, є потреба в подальших дослідженнях щодо можливості підвищення ефективності впливу прямих податків на активізацію інвестиційної діяльності в Україні.

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, Н. В. Павлюк. – К. : НІОС, 2011. – 286 с.
2. Генеза ринкової економіки : словник-довідник / [авт.-уклад. В.С. Іфтемчук, В.А. Григорьев, М.І. Маниліч, Г.Д. Шутак]. – К. : Магнолія плюс, 2004. – 688 с.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Крисоватий А. І. Державна податкова політика і система податків / А. І. Крисоватий // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 64–69.
5. Мискіна О.О. Вплив оподаткування на активізацію інвестиційної діяльності в Україні : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Мискіна О.О. – Ірпінь, 2014. – 23 с.
6. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія та практика становлення / А.М. Соколовська. – К. : Знання-Прес, 2010. – 454 с.
7. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440
8. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/news/558/>
9. Показники виконання Зведеного бюджету України за січень 2014-2015 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643
10. Пирожок О.С. Податкові новації як інструмент впливу на малий бізнес / О.С. Пирожок // Наука й економіка. – 2012. – Вип. 1(25). – С. 77–81.
11. Дані Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>
13. Філенко А.С. Вплив бюджетно-податкової політики на трансформаційні перетворення економіки України / А.С. Філенко // Наука й економіка. – 2012. – Вип. 2(26). – С. 44–49.